

AANVULLINGEN EN WIJZIGINGEN RAPPORT NR 206

B1z. 6

Laatste regel
Het bedrijf was van 1962 tot en met 1964 als studiebedrijf bij het onderzoek betrokken.

B1z. 7

4e alinea tweede regel
Voor een deel is de bodem op tijd met een chemisch middel besproten om schoon te houden.
Het talud van de sloten werd mechanisch schoongemaakt door een loonbedrijf.

B1z. 12

Granen laatste regel
Er is een Hoja pakkenlader gekocht en de boer heeft het stro met zijn zootje (tijdens de vakantie) in hopen van twee pakken breed op het land gezet.

B1z. 13

1e alinea 2e en 3e regel
Twee man van de loonwerker rooien en lossen de aardappelen op de wagens, een man rijdt de vrachten naar het schip en een man helpt deze lossen. Voor dit werk is sinds 1963 een man als burenhulp nodig.

B1z. 16 en 17

Berekening betreffende de geldopbrengsten en het arbeidsinkomen per f6500, resp. f7000 en f8200 arbeidsloon.
Stel dat voor een bepaald bedrijf zowel het totale arbeidsloon als de totale geldopbrengst f1000 bedragen. Per f1 arbeidsloon bedraagt de geldopbrengst dan ook f1. Per f6500 arbeidsloon dus f6500 geldopbrengst.
Voor een ander bedrijf bedragen de arbeidskosten f3761, het arbeidsinkomen f21604. Per f1 arbeidsloon f5,74 arbeidsinkomen.
Per f7000 arbeidsloon bedraagt het arbeidsinkomen f40208. Dit bedrag is voor het studiebedrijf in 1963 berekend.

PROEFSTATION VOOR DE AKKER- EN WEIDEBOUW
WAGENINGEN

DE FINANCIËLE RESULTATEN VAN EEN AKKERBOUWBEDRIJF OP
ZANDGROND DAT VRIJ VEEL LOONWERK LAAT VERRICHTEN

L. Nieuwenhuijse

Niet voor publikatie bestemd

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
Woord vooraf	5
Algemeen	6
Het bedrijf en de boer	7
De bedrijfsorganisatie voorheen	9
Het nieuwe bedrijfssysteem	10
Arbeidsorganisatie en arbeidsmethoden per gewas	12
Algemeen	12
Granen	12
Aardappelen	12
De financiële gegevens	14
Kosten	14
Opbrengsten	16
Resultaten	17
Nieuwwaarde van de machines	18
Beoordeling van het systeem	19
Bijlage 1. Verdeling van de gewerkte uren door de boer	21
2. Werktuigeninventaris	22
3. Specificatie van de kosten per ha cultuurgrond	23
4. Kosten van het loonwerk per gewas	24

WOORD VOORAF

Bij het onderzoek naar de ontwikkeling en het effect van diverse vormen van samenwerking op akkerbouwbedrijven zijn verschillende studiebedrijven betrokken.

Een bijzondere groep wordt gevormd door bedrijven die in de bedrijfsopzet doelbewust veelvuldige hulp van een loonbedrijf hebben opgenomen. In dit rapport zijn de gegevens van een dergelijk studiebedrijf vermeld.

Ter oriëntatie worden ook enkele gegevens verstrekt van de LEI-bedrijven in het betrokken gebied. De grondsoort en de structuur van het studiebedrijf verschillen van die van de LEI-bedrijven. Maar het is dienstig om ter gedachtebepaling de kosten en opbrengsten van die bedrijven te kennen.

De samensteller van dit rapport, de heer L. Nieuwenhuijse, is medewerker van de Afdeling Bedrijfsonderzoek Akkerbouw (hoofd ir. M. Draisma). Door de RLVD te Assen werden zowel de technische als de economische gegevens genoteerd en is welwillende medewerking verleend bij de opstelling.

De boer verstreekte alle gewenste inlichtingen. Aan hem is dank verschuldigd voor zijn bereidwilligheid om de ervaringen en resultaten in het kader van het onderzoek nieuwe bedrijfssystemen beschikbaar te stellen.

Hoofdafdeling Onderzoek Bedrijfsvraagstukken

Ir. C.J. Cleveringa

ALGEMEEN

Indien een boer vrij veel loonwerk laat verrichten, wordt de mechanisatie van het bedrijf voor een deel aan derden overgedragen. Dit betekent dat door hem minder in de werktuigen hoeft te worden geïnvesteerd dan bij andere mechanisatievormen. Ook de arbeidskrachten kunnen worden beperkt.

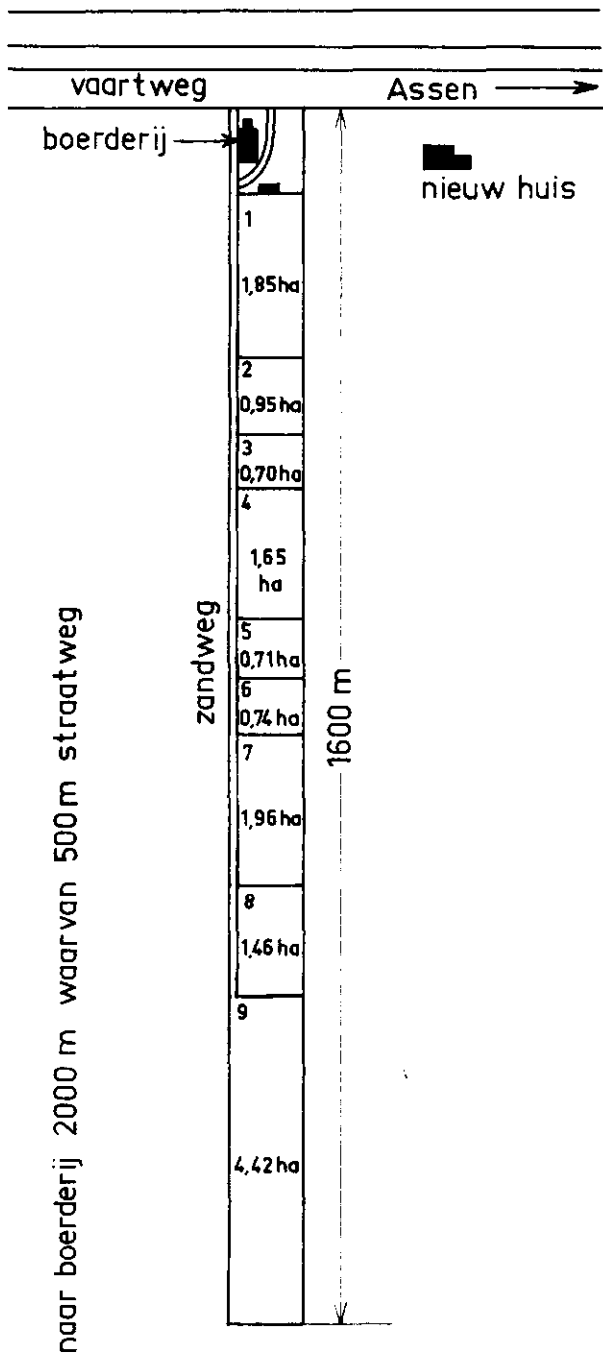
Om goede financiële resultaten te bereiken moeten het eigen machinepark en de eigen arbeidskrachten aangepast zijn bij de hoeveelheid loonwerk die men laat verrichten. Vrij veel eigen machines en arbeidskrachten bij vrij veel loonwerk leiden tot hoge exploitatiekosten. De boer die loonwerk als mechanisatievorm kiest, moet zijn bedrijfsorganisatie daarop bewust instellen.

Het laten verrichten van vrij veel loonwerk houdt in, dat voor een doelmatig geleid bedrijf de kostenstructuur belangrijk zal verschillen met die van bedrijven die zelfstandig of gezamenlijk met andere bedrijven mechaniseren. Er zijn relatief minder machines en arbeidskrachten. Meestal zijn er ook verschillen in het bouwplan. Bij vrij veel loonwerk is dit vrijwel steeds eenvoudig van opzet.

Loonwerk als mechanisatievorm moet de boer liggen. In het algemeen zal alleen een rustige en kalme boer het opbrengen om van de loonwerker afhankelijk te zijn en af te wachten tot hij aan de beurt is. Hierbij moet direct worden opgemerkt dat wachten voor de boeren die vrij veel werk door de loonwerker laten verrichten veelal tot een minimum wordt beperkt. Het werk wordt immers tijdig met de loonwerker afgesproken en vaste klanten die veel werk geven, zijn hem veel waard.

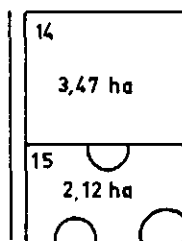
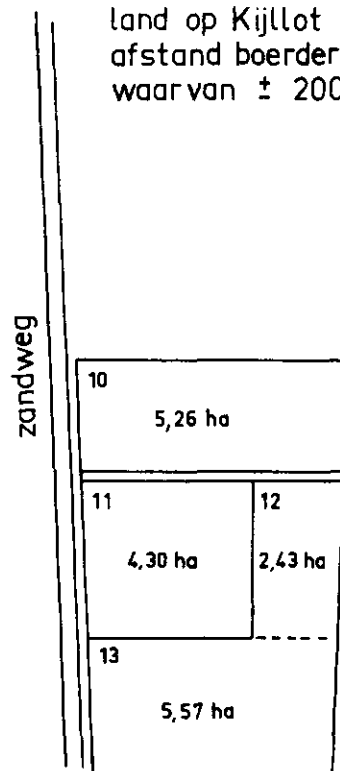
Voor het in dit rapport beschreven bedrijf kan worden opgemerkt dat het, vanwege de bedrijfsoppervlakte en de te verrichten hoeveelheid werk, tot de grote klanten van de loonwerker behoort.

Het bedrijf was van 1962 tot en met 1965 als studiebedrijf bij het onderzoek betrokken.

schaal 1 : 10 000

land op Kijllot
afstand boerderij 5500 m
waarvan ± 2000 m zandweg

nieuw land

in perceel 15 zitten nog een paar vennetjes.
opp. is gemeten maat

HET BEDRIJF EN DE BOER

De bij het bedrijf behorende oppervlakte cultuurgrond bedroeg in 1962 ca. 38 ha en in 1963 en 1964 nog 32 ha. Een perceel met 5,59 ha lichte zandgrond was in 1962 voor het laatst in pacht. In dit nieuwe land waren geen kunstwerken voor ontwatering aangebracht.

Van het bedrijf is 17 ha gedraineerd. Toch is deze grond droogtegevoelig. De kwaliteit is minder goed dan van de meeste ontginningen in Drenthe. Dit komt ook tot uitdrukking in de pachtprijs die slechts f 113 per ha draagt.

Het overige deel van het bedrijf (ca. 15 ha) bestaat vrijwel geheel uit goede zandgrond met pleksgewijze enig veen (totaal ongeveer 4 ha dalgrond). Deze, bij het bedrijf gelegen kavel, wordt met behulp van een elektrisch gemaal ontwaterd. In natte perioden is deze ontwatering onvoldoende. Er moet aan worden toegevoegd dat ca. 1 ha van deze kavel in sterke mate droogtegevoelig is en nauwelijks geschikt voor bouwland.

Bij bestaande arbeidsbezetting was het mogelijk om de sloten goed te onderhouden. Voor een deel is het talud op tijd met een chemisch middel bespoten om schoon te houden, een ander deel van de sloten werd mechanisch schoongemaakt door een loonbedrijf. Het schoonmaken van de slootbodemplak vóór de graanoogst deed de boer zelf.

Er is een behoorlijke verkaveling, maar een groot deel van het bedrijf ligt vrij ver van de bedrijfsgebouwen. De perceelsindeling kan bij de gebouwen nog wat worden verbeterd. De totale bedrijfsoppervlakte en de afstand tot de bedrijfsgebouwen is als volgt:

Tabel 1. Bedrijfsoppervlakten en de afstand tot de bedrijfsgebouwen

	1962	1963	1964
Bij de bedrijfsgebouwen	ca. 15 ha	ca. 15 ha	ca. 15 ha
Op ca. 5500 m afstand	ca. 17 ha	ca. 17 ha	ca. 17 ha
Op ca. 2000 m afstand	ca. 5,59 ha		
Totaal cultuurgrond	37,59 ha	32 ha	32 ha

In 1964 zijn 0,75 ha rogge en 0,75 ha haver op stam bijgekocht. Daardoor werd in dat jaar voor de berekeningen per ha een bedrijfsoppervlakte van 33,50 ha aangehouden.

De bedrijfsgebouwen zijn oud, maar nog in gebruik voor het bergen van de werktuigen, kunstmest en een belangrijk deel van de gedorste granen. In 1964 is een nieuw woonhuis gebouwd.

De boer (ongeveer veertig jaar oud) handelt rustig en weloverwogen. Hij is sinds 1946 zelfstandig ondernemer en heeft het bedrijf van zijn vader overgenomen. In zijn jeugd heeft hij de lagere landbouwschool gevolgd.

DE BEDRIJFSORGANISATIE VOORHEEN

In 1958 waren er nog twee vaste arbeidskrachten naast de boer op het bedrijf werkzaam. Daarbij kwam dan hulp van los personeel tijdens de oogst van granen en aardappelen (soms wel vijftien personen). Het bouwplan bestond voor 53 % uit aardappelen, ca. 10 % suikerbieten en voor de rest uit graan (haver, zomertarwe en rogge).

Hoewel er reeds een trekker aanwezig was, ontbrak de paardetractie niet. In het voorjaar waren er nog twee en gedurende de zomermaanden was nog een paard beschikbaar.

Schaarste aan los personeel, stijging van de lonen en de toenemende behoefte aan moderne machines waren er de belangrijkste oorzaken van dat omstreeks 1960 over een nieuwe bedrijfsopzet werd gedacht. Er werd op één vaste arbeidskracht overgegaan en het aardappelrooien werd aan een loonwerker opgedragen. In 1961 werd ook de graanoogst door de loonwerker verzorgd. Ten slotte meende de boer het voordeligst uit te zijn wanneer nog meer gebruik werd gemaakt van de diensten van een loonbedrijf en de eigen arbeidskrachten tot een minimum werden beperkt. In 1961 is daarom voor het laatst met een vaste arbeidskracht gewerkt. Er werd verwacht dat binnenkort geen vreemde arbeidskrachten meer nodig zouden zijn.

Als een voordeel werd gevoeld dat het systeem op korte termijn kan worden herzien. Zodra een zoon in het bedrijf ging meewerken zou de mechanisatievorm opnieuw kunnen worden bekeken en eventueel meer machines kunnen worden gekocht. De oudste zoon is inmiddels reeds 14 jaar oud.

HET NIEUWE BEDRIJFSSYSTEEM

Per 1 maart 1962 werd het bedrijf als studiebedrijf in administratie genomen. Er werden in dat jaar alleen aardappelen en haver verbouwd. Uit de boekhouding bleek dat de boer tijdens het boekjaar 1962/63 1329½ uur handenarbeid verrichtte en dat gedurende 368 uur een losse arbeidskracht op het bedrijf aanwezig was geweest. Het laatste betrof hoofdzakelijk de maanden april, augustus, september en oktober. Als trekkracht was een Ferguson-trekker van 31 pk aanwezig. Van paarden werd geen gebruik meer gemaakt.

Het volgende jaar (1963) deed de boer het werk zonder betaalde arbeidskrachten. Toch werkte hij slechts 1228 uur in dat jaar. Voor enkele werkzaamheden (b.v. aardappelen afleveren) werd wel gebruik gemaakt van burenhulp. De uren die de boer hiervoor terug hielp zijn in de 1228 uren begrepen. Er werd dus met gesloten beurzen betaald. Hetzelfde geldt voor de enkele malen bij de burenhulp betrokken trekkracht. Het bouwplan was in 1963 minder eenzijdig opgesteld, wegens havermoetheid in het voorafgaande jaar. Nu werden nl. ook zomertarwe en zomergerst verbouwd.

In 1964 werden dezelfde gewassen verbouwd. Er was echter meer zomergerst en minder zomertarwe. De boer werkte nu 1350 uur. Tijdens de oogst werd evenals voorheen gebruik gemaakt van burenhulp. De uren die de boer hiervoor terug moest werken, zijn weer in de 1350 uren begrepen. Op het bedrijf werd naast het loonwerk dus slechts 1350 uur besteed. Dit is 40 uur per ha cultuurgrond.

Bouwplan en arbeidsbezetting worden in de volgende tabellen samengevat aangegeven. Bij het bouwplan zijn ook gegevens van de LEI-bedrijven in de Drenthse veenkoloniën vermeld. Bij de arbeidsbezetting zijn de bewerkingseenheden per arbeidskracht voor deze bedrijven aangegeven.

Tabel 2. Het bouwplan in procenten van de oppervlakte bouwland

Gewassen	Studiebedrijf				LEI-bedrijven			
	1959	1962	1963	1964	1959	1962	1963	1964
Granon	57	69	66	63	54	49	41	53
Aardappelen ¹⁾	33	31	34	37	26	32	33	33
Suikerbieten	10	-	-	-	14	9	9	7

1) Bij de oppervlakte aardappelen zijn voor het studiebedrijf in 1962 en 1964 1 ha en in 1963 0,90 ha pootaardappelen begrepen

Tabel 3. Ontwikkeling van de arbeidsbezetting op het studiebedrijf

Jaar	1959	1960	1961	1962	1963	1964
Boer	1	1	1	1	1	1
Vaste arbeiders	2	1	1	-	-	-
Losse arbeiders		wisselend		1	-	-
Bewerkingseenden per arbeidskracht				2972	3585	3812
Idem LEI-bedrijven				1302	1388	1800

De verdeling van de gewerkte uren door de boer in de jaren 1962, 1963 en 1964 blijkt uit bijlage 1.

Het gekozen systeem hield in, dat de oogstwerkzaamheden steeds door een loonbedrijf werden verricht. Een kleine basisinventaris aan eigen werktuigen was aanwezig. In 1962 bestond deze uit: een trekker, ploegen, eggen, een kunstmeststrooier, een zaaimachine, een verzorgingsgarnituur voor aardappelen en granen en drie luchtbandenwagens. Voor 1963 kwam er een samen met twee burens aangeschafte sproeimachine bij. Elk van de deelnemers aan deze "combinatie" spuit nu zelf zijn aardappelen. In 1964 werd de combinatie uitgebreid door de aanschaffing van een achterlader aan de trekker voor het opladen van aardappelen. Een Hola-balenlader werd in dat jaar geheel voor eigen rekening aangeschaft. De kostenverrekening van de werktuigen welke in combinatie zijn aangeschaft vindt plaats op basis van bedrijfsgrootte. Bijlage 2 geeft een opstelling van de werktuigeninventaris voor het studiebedrijf per jaar.

Beschreven bedrijfssysteem komt erop neer dat de boer zijn bedrijf van ruim 30 ha geheel zonder betaalde arbeidskrachten kon exploiteren. Begrijpelijk bestond er behoefte om na te gaan op welke wijze het werk werd georganiseerd en welke financiële resultaten op dit bedrijf werden verkregen. Het onderzoek nieuwe bedrijfssystemen bood daartoe de mogelijkheid.

ARBEIDSORGANISATIE EN ARBEIDSMETHODEN PER GEWAS

Algemeen

De boer zorgt ervoor dat hij het werk op tijd verricht. In de herfst wordt er al een gedeelte op wintervoor geploegd om in het voorjaar minder werk te hebben. Het graan zaaien doet de boer zelf. Er wordt veel zorg besteed aan de stoppeltbewerking omdat de boer van mening is dat het onkruid beter kan worden bestreden in de herfst dan wanneer de vruchten op het land staan. Als eerste onkruidbestrijding in het graan wordt gespoten. In 1962 en 1963 werd mengmest gestrooid. In tegenstelling daarmee zijn in 1964 enkelvoudige meststoffen gebruikt voor de aardappelen.

Indien meer dan een arbeidskracht nodig is op het bedrijf, wordt gebruik gemaakt van de diensten van een loonwerker of van burenhulp. Met de loonwerker wordt de afspraak gemaakt dat hij, mits tijdig, het aardappelpoten, -rooien en maaidorsen kan verzorgen. Er worden geen kortingen op het tarief verstrekt. In 1962 kon de gemaakte afspraak niet tijdig worden nagekomen door de loonwerker. Er hebben daardoor drie loonwerkers op het bedrijf gewerkt. De andere jaren waren er geen moeilijkheden. Voor de burenhulp wordt teruggewerkt (ook met de trekker); verrekening vindt dus met gesloten beurzen plaats. (In 1963 voor 80 m.u. in 1964 voor 200 m.u.).

Granen

Het maaidorsen geschiedt door de loonwerker, die ook de man voor het opzakken van het graan meebrengt. Het korreltransport naar boerderij vindt plaats door twee man met twee wagens. Bij dit transport is vanaf 1963 door een buurman geholpen. In 1963 werd ongeveer de helft van het gedorste graan door auto's van de coöperatie van het land gehaald. Bij het opladen waren dan eveneens twee arbeidskrachten van het bedrijf nodig.

In 1962 en 1963 is het stro los op het land verkocht. De boer had er geen werk aan. Verkoop op het land was in 1964 niet mogelijk. Het stro werd door de loonwerker geperst. Er is een Hola-pakkenlader gekocht en de boer heeft het stro met zijn zoontje (tijdens de vakantie) in in hopen van twee pakken breed op het land gezet.

Aardappelen

Het poten vindt plaats door de loonwerker. Er wordt met een eigen sproeimachine gespoten. Alleen bij zeer sterke loofontwikkeling wordt een bespuiting per vliegtuig uitgevoerd. Het rooien door de loonwerker geschiedt met een verzamelaar. De afvoer van het produkt gebeurt verschillend.

Een deel wordt direct naar het schip gebracht, een ander deel wordt enige tijd in kuilen bewaard. De boer tracht steeds voormalers¹⁾ af te leveren. Dit voorkomt dat veel aardappelen lange tijd moeten worden bewaard.

Indien direct naar het schip wordt gebracht zijn daarvoor vier arbeidskrachten nodig. Twee man zijn nodig voor het laden van de aardappelen tijdens het rooien, een man rijdt de vrachten naar het schip en een man helpt deze lossen. Voor dit werk is sinds 1963 drie man als burenhulp nodig. In 1962 was nog een losse arbeidskracht op het bedrijf aanwezig.

Als de aardappelen in een kuil moeten worden opgeslagen wordt ook een bunkerrooier gebruikt en in de kuil gestort. De boer kan dan zelf de kuil vormen en de aardappelen afdekken.

De aflevering van de gekuilde aardappelen vindt na 1964 weer door de boer plaats. In 1962 hielp hierbij nog de eigen arbeidskracht. Een transportondernemer verzorgde de aflevering in 1963 en voor een groot deel ook in 1964. Hij kwam met een grijper en twee auto's. De boer behoefde alleen de restanten van de kuil bij te werken. Met de aangekochte achterlader en drie man burenhulp met een trekker werd dit laatste jaar nog een klein deel in het schip gebracht. De werkverdeling was als volgt: 1 man laden; 1 man kuil bijwerken; 1 man naar schip rijden en 1 man lossen. Deze methode voldeed goed.

1) = zeer vroeg afgeleverde aardappelen

DE FINANCIËLE GEGEVENS

Om de bedrijfsresultaten te bepalen werd een bedrijfseconomische boekhouding bijgehouden. Uit de gedurende drie jaar opgestelde verslagen bleek dat de resultaten bevredigend waren. Een vergelijking met andere bedrijven is niet goed mogelijk. Het bedrijf is gelegen in het overgangsgebied tussen zand- en dalgrond. De gegevens van een aantal veenkoloniale LEI-bedrijven in Drenthe worden alleen ter oriëntatie verstrekt. Steeds dient te worden bedacht dat de kwaliteit van de grond bij het studiebedrijf gemiddeld minder goed is dan van de ontginningen in dat gebied. Anderzijds moet worden opgemerkt dat de LEI-bedrijven gemiddeld kleiner zijn.

Bij de beschouwing van het totale bedrijfsresultaat zijn ook nog verschillende kengetallen beoordeeld. Soortgelijke gegevens van eerder genoemde LEI-bedrijven zijn eveneens vermeld.

Enkele gegevens over kosten en opbrengsten worden in het nu volgende verstrekt. Een volledige opgave van de kosten is bijgevoegd als bijlage 3.

Kosten

Enkele kostencijfers van het studiebedrijf en van een groep LEI-bedrijven

	Studiebedrijf			LEI-bedrijven		
	1962	1963	1964	1962	1963	1964
Bewerkingskosten per bewerkingseenheid	f 4,96	f 4,59	f 4,79	f 8,44	f 9,23	f 9,05
Werk door derden per ha cultuurgrond	f 270	f 271	f 318	f 192	f 226	f 260
Bewerkingskosten per ha cultuurgrond	f 547	f 514	f 545	f 1060	f 1151	f 1125
Totale kosten per ha cultuurgrond	f 1083	f 1152	f 1098	f 1823	f 1930	f 1899

Er kan worden gesteld dat de bewerkingskosten per bewerkingseenheid laag zijn voor het studiebedrijf. Deze bedroegen in 1962 58,7 %, in 1963 49,7 % en in 1964 52,9 % van de kosten die golden voor de LEI-bedrijven. Per ha cultuurgrond zijn de bewerkingskosten eveneens laag. Dit geldt ook voor de totale kosten.

Uit de kostenopstelling in bijlage 3 blijkt dat op de LEI-bedrijven enig vee wordt gehouden. Daardoor zijn er veevoerkosten en worden de overige kosten enigszins beïnvloed. Daar de oppervlakte weiland elk jaar gemiddeld belangrijk minder dan 0,50 ha bedroeg zijn de gevolgen voor de omrekening per ha cultuurgrond klein gebleven. Het aantal grootvee-eenheden is onderaan in de bijlage opgenomen.

Nu volgen nog enkele gegevens over de relatieve opbouw van de kosten van het studiebedrijf en de LEI-bedrijven:

a. Opbouw van de bewerkingskosten

	Studiebedrijf			LEI-bedrijven		
	1962	1963	1964	1962	1963	1964
Arbeidskosten	33 %	23 %	21 %	64 %	59 %	55 %
Werk door derden	49 %	52 %	58 %	18 %	20 %	23 %
Werktuigkosten	18 %	25 %	21 %	18 %	21 %	22 %
Bewerkingskosten	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Totale bewerkingskosten per ha	f 547	f 515	f 545	f 1061	f 1151	f 1125

b. Enkele gegevens over de opbouw van de totale kosten

	Studiebedrijf			LEI-bedrijven		
	1962	1963	1964	1962	1963	1964
Bewerkingskosten	50,5 %	44,6 %	49,6 %	58,1 %	59,6 %	59,2 %
Meststoffen	19,2 %	21,9 %	21,0 %	11 %	11,1 %	11,4 %
Pacht	10,7 %	11,3 %	11,5 %	9 %	9,5 %	10,6 %
Overige kosten	19,3 %	21,9 %	17,8 %	7,7 %	8,6 %	6,8 %
Totale kosten per ha	f 1083	f 1152	f 1099	f 1823	f 1930	f 1899

Uit de relatieve opbouw van de bewerkingskosten blijkt duidelijk dat deze op het studiebedrijf voor het grootste deel uit werk door derden bestaan. Toch werden per ha cultuurgrond nog geen hoge bedragen aan loonwerk betaald. De lage arbeids- en werktuigkosten zijn vooral oorzaak van de grote verschillen in relatieve opbouw van de bewerkingskosten op het studiebedrijf en de LEI-bedrijven. Vooral de arbeidskosten vragen de aandacht. In 1962 en 1963 waren deze op de LEI-bedrijven 5 à 6 x zo hoog als op het studiebedrijf. Dit terwijl op de LEI-bedrijven, ondanks de hogere lonen, toch ook een vermindering van de arbeidskosten werd gerealiseerd.

Kenmerkend is de opbouw van de totale kosten. Na de volledige aanpassing van het loonwerk bestaan deze op het studiebedrijf voor minder dan de helft uit bewerkingskosten. Dit bij lage posten voor: pacht, zaaizaad en pootgoed en overige kosten. De kosten op het studiebedrijf zijn over het geheel genomen laag, maar de arbeidskosten zijn opvallend laag. In bijlage 4 zijn de kosten van het loonwerk per gewas aangegeven.

Opbrengsten

De opbrengsten op het studiebedrijf

Gewassen	Kg			Prijs			Bedrag		
	1962	1963	1964	1962	1963	1964	1962	1963	1964
Haver	3927	4541	4366	31,20	24,50	27,--	1244	1391	1550
Fabrieksaardappelen	30070	38003	34679	6,90	6,30	7,30	2089	2405	2544
Pootaardappelen	18000	17901	22222	15,--	11,--	11,--	2700	1969	2444
Zomergerst		4197	4436		27,--	28,70		1411	1612
Zomertarwe		3530	3451		34,20	35,--		1314	1404
Geldopbrengsten per ha cultuurgrond							1572	1718	1897
Geldopbrengsten per f 6500 resp. f 7000 en f 8200 arbeidsloon ¹⁾							56533	92368	140138
Geldopbrengsten per bewerkingseenheid							14,25	15,34	16,64

De opbrengsten op de LEI-bedrijven

Gewassen	Kg			Prijs			Bedrag		
	1962	1963	1964	1962	1963	1964	1962	1963	1964
Haver	4334	4191	4833	29,90	24,70	27,98	1298	1224	1748
Fabrieksaardappelen	37491	35435	44080	6,40	6,40	7,11	2385	2273	3135
Pootaardappelen	19464	20597	21501	14,30	13,74	14,36	2778	2834	3085
Zomergerst		3687	4537		26,65	28,63		1177	1665
Zomertarwe		3586	3417		33,07	36,09		1189	1812
Geldopbrengsten per ha cultuurgrond							1932	1962	2436
Geldopbrengsten per f 6500 resp. f 7000 en f 8200 arbeidsloon ¹⁾							18361	19453	32062
Geldopbrengsten per bewerkingseenheid							14,86	15,46	19,48

1) f 6500 in 1962; f 7000 in 1963 en f 8200 in 1964. Dit komt in de betreffende jaren ongeveer overeen met de arbeidskosten voor een manjaar

De kg-opbrengsten van het studiebedrijf zijn globaal genomen lager dan van de LEI-bedrijven. De kwaliteit van de grond speelt hierbij een rol. Voor zandgrond werden op het bedrijf goede kg-opbrengsten voor de granen verkregen; de aardappelen waren over deze drie jaar zeer goed.

Hoewel in 1962 goede prijzen werden gemaakt bleven de geldopbrengsten per ha gewas lager dan op de LEI-bedrijven. In 1963 waren de prijzen lager voor aardappelen en haver. Voor zomergerst en zomertarwe zijn goede prijzen gemaakt; deze gewassen gaven dan ook een goede geldopbrengst per ha. In 1964 waren de prijzen met uitzondering van die voor haver hoger dan op de LEI-bedrijven. De kg-opbrengsten waren alleen voor zomertarwe hoger.

Voor de pootaardappelen zijn zowel de opbrengsten als de prijzen geschat. Het betrof alleen poters voor het eigen bedrijf. Er zijn enige gegevens over opgenomen in de tabel. Gedurende drie jaren bleven de opbrengsten per bewerkingseenheid lager dan op de LEI-bedrijven. Vooral in 1964 was dit het geval.

De boer is van mening dat geen hogere kg-opbrengsten zouden worden verkregen bij eigen mechanisatie en meer arbeidskrachten. Er moet wel op worden gewezen dat op de reeds op betere grond gelegen LEI-bedrijven vee wordt gehouden en dat van tijd tot tijd een stalmestgift wordt verstrekt. Vooral op grond van matige kwaliteit zal dit zeker belangrijk zijn. Op het studiebedrijf worden in verband met de organische-stofvoorziening proeven genomen met groenbemestingsgewassen.

De lagere geldopbrengst per ha cultuurgrond houdt verband met de aanwezigheid van veel graan. Lage kosten voor het studiebedrijf laten echter voldoende winstmogelijkheden bestaan. Als de opbrengsten worden gemeten per f 6500 resp. f 7000 en f 8200 arbeidsloon, maakt het studiebedrijf een best figuur.

Resultaten

Resultaten van het studiebedrijf en de LEI-bedrijven

	Studiebedrijf			LEI-bedrijven		
	1962	1963	1964	1962	1963	1964
Opbrengst per f 100 kosten	147	149	173	105	102	130
Netto-overschot per ha cultuurgrond	489	566	798	109	34	538
Arbeidsinkomen per f 6500 resp. f 7000 en f 8200 arbeidsloon ¹⁾	24100	40208	67657	7538	3807	15302
Bewerkingsinkomen per bewerkingseenheid	9,37	9,65	11,80	9,24	9,44	13,36

1) f 6500 in 1962; f 7000 in 1963 en f 8200 in 1964

Er kan worden gesteld dat rentabiliteit, netto-overschot en arbeidsproductiviteit op het bedrijf belangrijk hoger zijn dan voor de groep LEI-bedrijven. Het bewerkingsinkomen per bewerkingseenheid kon vrij laag blijven om voldoende bedrijfsresultaat te verkrijgen omdat de kosten per bewerkingseenheid zeer laag zijn geweest.

NIEUWWAARDE VAN DE MACHINES

Bij een beschouwing van de kosten en de opbrengsten past hier zeker de vermelding van de nieuwwaarde van de aanwezige machines. Hiervan zijn de volgende cijfers bekend:

	Studiebedrijf			LEI-bedrijven		
	1962	1963	1964	1962	1963	1964
Nieuwwaarde dode inventaris in gld. per ha cultuurgrond	501	648	580	1035	1209	1355

Dat de nieuwwaarde op het studiebedrijf laag is gebleven, hangt uiteraard samen met het gekozen systeem. Voor de LEI-bedrijven kan worden opgemerkt dat deze bedrijven gemiddeld kleiner waren en enig vee werd gehouden. Het ontbreken van een volledige inventaris houdt in dat tijdige afspraken met de loonwerker moeten worden gemaakt om tijdige verrichting van de werkzaamheden te kunnen bedingen.

Afspraken met de loonwerker

Voor het loonwerk wordt het normale tarief betaald. De overeenkomst tussen boer en loonwerker wordt niet schriftelijk vastgelegd. Het nakomen van de mondelinge afspraken wordt door de boer zonder meer van de loonwerker geëist. Het zich houden aan deze afspraken vindt de boer belangrijker dan een lager tarief. Toen in 1962 mede door slechte weersomstandigheden de aanvankelijk gekozen loonwerker zich niet geheel aan de gemaakte afspraken hield, werd op het bedrijf door drie verschillende loonwerkers gewerkt. In 1963 gebeurde het werk door één loonwerker; dit was eveneens het geval in 1964.

Bij loonwerk is het belangrijk dat de boer het werk tijdig krijgt uitgevoerd en toch zijn beurt enigszins kan afwachten. Voor dit in het betreffende gebied vrij grote landbouwbedrijf lukte dit vaak omdat bij de loonwerkers de neiging bestaat dit soort bedrijven eerder te helpen.

BEOORDELING VAN HET SYSTEEM

De cijfers tonen aan dat het systeem in de betrokken jaren tot goede financiële resultaten heeft geleid.

Dat goede financiële resultaten zijn verkregen, is voor een belangrijk deel veroorzaakt door de lage kosten. Toch wordt het bedrijf goed verzorgd en mogen, als het aan de verzorging ligt, blijvend soortgelijke opbrengsten worden verwacht. Dat dit uit een oogpunt van vruchtwisseling ten slotte minder goed mogelijk zou blijken te zijn, heeft niets te maken met de gekozen mechanisatievorm. Op een gedeelte van het bedrijf komt nl. aardappelmoeheid voor en tevens is haver-moeheid geconstateerd. In 1963 zijn daarom reeds gerst en tarwe in het bouwplan opgenomen.

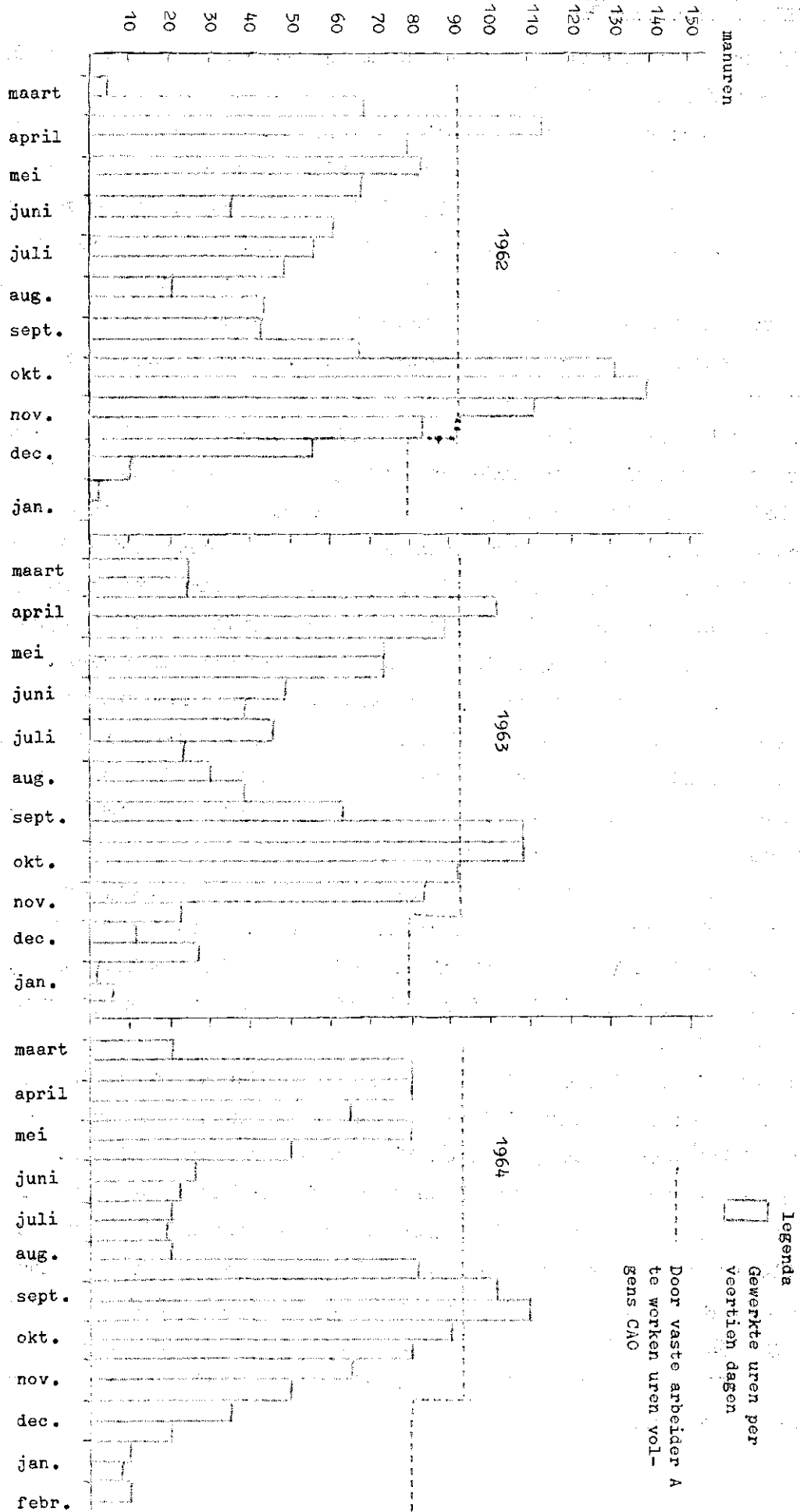
Om de grond zonder stalmest goed in conditie te houden zal wellicht groenbemesting nodig zijn. Er worden proeven genomen met groenbemestingsgewassen. Dit alleen uit voorzorg, want dit zuivere akkerbouwbedrijf voldoet de boer best. De opbrengsten waren de laatste jaren beter dan op soortgelijke bedrijven. Vooral in 1963 zijn goede kg-opbrengsten verkregen.

Door de toeziende praktijk wordt vaak de vraag gesteld of het systeem op langere termijn een mogelijkheid van voldoende opbrengsten schept, in verband met de verzorging van grond en gewassen. Boeren die het systeem van veel loonwerk toepassen, hebben juist ervaren dat een betere verzorging van het bedrijf mogelijk is geworden. Er kan meer tijd aan de algemene verzorgingswerkzaamheden worden besteed. Iets wat de produktiemogelijkheden op langere termijn zeker ten goede komt.

Veel loonwerk heeft een gunstige invloed op de financiering van het bedrijf. Er zijn slechts enkele werktuigen in eigendom. Ook de bedrijfsgebouwen kunnen klein zijn. Voor de werktuigenberging is weinig ruimte nodig, terwijl er slechts enige opslagmogelijkheid voor kunstmest, zaaizaad en gedorste produkten moet zijn.

Ten slotte is het belangrijk dat de boer, ondanks het feit, dat hij 30 ha alleen moet verzorgen, een minimale hoeveelheid handenarbeid verricht. In 1962 werd 1329½ uur gewerkt, in 1963 1228 uur en in 1964 1351 uur. Nemen we daarbij netto-overschot, rentabiliteit, arbeidsproduktiviteit en kosten per bewerkingseenheid in aanmerking, dan kan worden gesteld dat het betrokken bedrijfssysteem op grond van de tot nog toe verkregen gegevens voldoet en in passende gevallen kan worden aanbevolen. Uiteraard zal de betrokken boer de dagelijkse bedrijfsvoering zodanig in de hand moeten hebben, dat de mogelijkheden die het systeem biedt ook worden benut. Dit is voor het in dit rapport beschreven bedrijf zeker het geval.

Bijlage 1. Verdeling van de Gewerkte uren door de boer

Bijlage 2. Werktuigeninventaris

Werktuig met nadere omschrijving	Aantallen in betrokken jaren		
	1962	1963	1964
Trekker 31 pk (incl. brandstoftank), Ferguson	1	1	1
Extra wielen voor verzorging van de ge- wassen, Ferguson		2	2
Driescharige ploeg,	1	1	1
Rondgaande ploeg	1	1	1
Schijvenploeg, Ferguson 6 schijven	1	1	1
Cultivator Triltand (met buurman)	$\frac{38}{66}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$
Trekkereg Daling	1	1	1
Verplegingsgarnituur voor aardappelen	1	1	1
Kunstmeststrooier (schotel) met buurman	$\frac{38}{66}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$
Zaaimachine (met buurman)	$\frac{38}{66}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$
Zaadeg 4 m	1	1	1
Kunstmeststrooier (centrifugaal)	1	1	1
Luchtbandenwagen $2\frac{1}{2}$ ton	3	3	3
Bascule	1	1	1
Sproeimachine, Hardi	-	1/3	1/3
Balenlader, Hola	-	-	1
Achterlader	-	-	$\frac{1}{2}$
Klein gereedschap	f 1500	f 1500	f 1500
Totaal nieuwwaarde	f 18840	f 20745	f 19435

1) In 1964 vond een herwaardering (belangrijk lager) van de werktuigen plaats

Bijlage 3. Specificatie van de kosten per ha cultuurgrond

Omschrijving	Studiebedrijf			LEI-bedrijven		
	1962	1963	1964	1962	1963	1964
Arbeidskosten	181	118	111	684	706	623
Werk door derden	270	272	319	192	226	260
Werktuigkosten	96	125	116	185	218	242
Bewerkingskosten	547	515	545	1061	1151	1125
Veevoer	-	-	-	98	82	41
Meststoffen	208	253	231	202	216	227
Pacht	118	131	126	165	185	202
Zaaizaad en pootgoed	123	157	111	155	166	173
Overige kosten	87	97	86	142	131	131
Andere dan bewerkingskosten	536	637	554	762	779	774
Totale kosten	1083	1152	1099	1823	1930	1899
Bewerkingskosten per bewerkingseenheid	4,96	4,59	4,79	8,44	9,23	9,05
Bedrijfs grootte in ha	37,59	32,-	33,50	22,75	22,61	23,46
Veestapel in grootvee-eenheden	-	-	-	7,2	5,9	2,-

Bijlage 4. Kosten van het loonwerk

a Kosten loonwerk per werkzaamheid

	1962		1963		1964	
	Totaal	Per ha	Totaal	Per ha	Totaal	Per ha
Haver spuiten	987	38				
Maaidorsen	4323	167	3438	163	4478	212 ¹⁾
Aardappelen poten	580	49	605	56	619	50
Aardappelen spuiten	229	53			74	49 ²⁾
Aardappelen rooien	2715	230	2753	252	3480	281
Aardappelen afleveren	574		562		965	
Vrachtkosten graan	189		193		267	
Droogkosten graan	367		324		130	
Sloten reinigen			79		323	
Totaal	9964		7954		10336	

1) incl. stro persen

2) vliegtuig

b Kosten loonwerk per gewas/ha

	1962	1963	1964
Aardappelen	348	393	415
Haver	227	189	248
Zomertarwe		240	238
Zomergerst		207	257
Rogge			212